

Самур

№ 9 (268) 2013-йисан 30-сентябрь

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Вири сечкийриз!

Алай йисан 9-октябрдиз Азербайжандин Президент хъядай сечкийриз киле фида. И члехи мярекат хъсандиз тухун патал вири жуьредин къулай шартлар арадал гъанва. Ватангълияр, сечкийра хъсандиз иштирак ая!

Къунахкентдиз рехъ

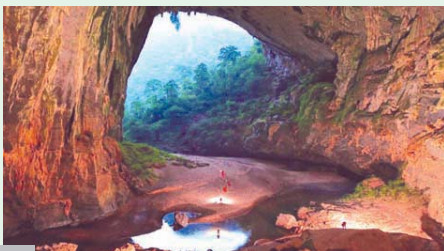
Вилкан йисара Азербайжандин къилди район хъайи, гила Къуба райондик акатзавай Къунахкентдиз 66 хуьруьн 68 агъзур агъалийри-вай менфят къачуз жедай цийи рехъ акъудзава. И кар патал республикадин гъукуматди 2 миллион манат чара авунва.

Эрмитаж члехи хъанва

Цийи залар кардик куьтурдалай къулхъ Эрмитаждин майдан 60 агъзур квадратметрдин члехи хъанва. Эрмитаж гуьнгуьна хтунин крар 5 йисуз киле фена ва и кар патал 15 миллиард манат харжар члугуна.

Чилин кланик океан

Члехи Британиядин ва Канададин алмирз чилин кланик, 3 километрдин деринвиле океан жагъанва. Къил акъуддай ксари лугъузвайвал, океан 2 миллиард йис инлай вилик арадал атанвайди я.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Ахцегъ шегъер

ПРЕЗИДЕНТ ХКЯДА

2013-йисан 9-октябрдиз Азербайжандин агъалийри республикадин цийи президент хъяда. Сечкийр демократиядал бинелу яз, азадказ киле тухун патал вири жуьредин къулай шартлар арадал гъанва. Сечкийриз жуьреба-жуьре тешкилатрин 30 агъзурдав агакъна векилри гуьзчивал ийида. Абурукай 4072 касди вири уьлкведа, 25292 касди чара-чара района гуьзчивалда. Гуьзчийрикай 697 кас къецепатан уьлквейрин векилар я.

Исятда президентвилеиз кандидат яз къалурнавай цуд касди - Илгъам Алиева, Милли Шурадин кандидат тир Жемил Гьесенлиди, Адалат Партиядин векил Иляс Исмаилова, Умуд Партиядин къил Икъбал Агъзадеди, Алай Девирдин Мусават Партиядин кандидат Гъафиз Гъажиева, Милли Дирчелиш Гьерекатдин Партиядин кандидат Ферез Къулиева, Азербайжандин Демократик Партиядин къил Сердар Жалалогълуди, Сосиал Демократ Партиядин кандидат Араз Ализадеди, Битав Азербайжандин Халкъдин Жебгъедин Партиядин кандидат Къудрат Гьесенкулиева ва вичин кандидатвал къалурнавай Загъид Оружа халкъдин патай нуфуз къазанмишун

патал мярекатар киле тухузва. Чкайрал тухуз-вай теблигъат югъ-къандивай гурлуди жезва.

Халкъдиз гъихътин президент кланзаватла виридаз ашкара я. Азербайжандин президент уьлкведин аслу туширвал хуьз жедай, Къарабагъдин къал ислягъвилелди гъялиз алакьдай, демократия мадни виликди тухвана, агъалийрин дуланажагъ хъсанардай кас хъана кланзава. Гъа ихътин регъбер хъягъун патал халкъди сечкийра мукъувай иштиракна кланзава.

Са касдивай
са уьлкве
абадар жедя.

Лезги халкъдин
мисал

Хабарар

www.samurpress.net

"Мини-Азербайжан"

И муқъвара Гъейдар Алиеван Меркезда кардик кутунвай «Мини – Азербайжан» выставкадиз мадни вад макет алава хъжеда. И макетри килигзавайбуруз Азербайжан гъяхтин улькве ятла кълурдай мумкинвал гуда. Ибур Ичеришегердин, Бакудин бухтадин, «Лацу шегердин», Къебеледа авай «Къафкъаз Риверсайдин», Пак Мариядин католик килисадин макетар я. Ина гъакни чи республикадин тарихдин-ни архитектурадин 45 гуймбет кълурзава.

Гольф клуб

И йикъара Къубада кардик акатнавай Азербайжандин Милли Гольф Клуб вири Къиблепатан Къафкъазда тай авачирди я. Адан гольфдин чкади 92 гектардин, майданди 75 гектардин чилер къазва. Им Къафкъазда 18 тлелендин сад лагай гольфдин майдан я. Ина гъакни цин манийвилер хъиз, пуд вир арадал гъанва. Цийи гольф клубди Къубада дуньядин ульквейрин турнирар тухудай мумкинвилер гузва.

Цийи рекьер

Чи республикадин чехи районрикай тир Шекида цийи рекьер акъудунин крар югъ-къандивай виликди физва. Алай вахтунда ина Агъа Куьнгъут-Айдинбулах шегъре кардик кутаз алахъзава. Вичин яргъивал 34 км хъана кланзавай и шегъредин 30,1 км гъазур я. ИШийи рехъ и йикъара кардик кутада. Исятда гъакни Киш, Охуд ва Къохмуьк хуьрерин рекьер гуйнгуьна хутазва. Виликай къвезмай йисуз са бязи хуьрериз цийи рекьер акъудда.

**Виклгъ касдин
хурук дагъларивайни
акъвазиз жедач.**

**Лезги
халкъдин мисал**

КЪУБАДИН ЦИЙИВИЛЕР

Вириниз сейли тир Къуба югъ-къандивай абад жез, виликди физва. Алай йисан 18-сентябрдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиев Къубада хъана. Адан мукъувай иштираквилерди ина са шумуд кархана кардик кутуна. Агъади хъ чна Клезавайбуруз абуркай чирвилер гузва.

Тарихдин гелер хуьзвай чка

1918-йисуз эрмени дашнакри ва большевикри Къуба уезддин агъалирин килел гъайи мусибатрикай гъар са касдиз чирвилер гузвай, тарихдин гелер хуьзвай Къубадин комплекс кардик кутунва. И мемориал комплексди 3,5 гектардин чка къазва. Крар киле тухузвай дараматда чехи ктабхана ва архивни ава. Гъейдар Алиеван Фондунин куьмекдалди эцигна арадал гъанвай комплексда жуьреба-жуьре экспонатар, а чъаван вакъ-ийариз талуьк документар, шкилар ва маса затларни хуьзва.

Тарихдай малум тирвал, 1918-йисан майдиз лезгийри Къубадин Дигагъ хуьруьн гила "Къанлу дере" лугъузвай къама эрмениринни большевикрин кушунар куьварнай. И карда лезгийриз азербайжанвийри, татри, будугъвийри ва къирицирини куьмек ганай.

"Къацу театр"

Цийиз кардик кутунвай карханайрикай сад Гъейдар Алиеван тварунихъ галай паркъа эцигнавай "Къацу театр" я. Адан залда 1000 кас гъакъазва. Девирдин къадайвал эцигнавай "Къацу театрд" лап цийи технологиядал бинелу хъанвай ванцини экверин системадикай менфят къачунва. Ина ял ягъизвайбуур патал вири жуьредин къулай шартлар арадал гъанва. "Къацу театрд" патав Пайдахдин комплексни туькълурнава. Ина хъажнавай пайдахдин къакъанвал 75 метр я.

Жегъилрин тавхана

Вичиз Жегъилрин Меркез твар ганвай и тавхана Гъейдар Алиеван Фондунин куьмекдалди эцигнавайди я. Пуд гъавадин и дарамат чи республикадин виридалайни чехи меркезрикай сад яз гъисабзава. Ина конферансар, ижласар ва маса мярекатар тухун патал 250 кас къадай чехи зал, жегъилрин кафе, караоке-бар, теннис ва бильярд къугъвадай заларни ава. Меркезда шкилар члугъвазвайбуур, гамар хразвайбуур,

чара-чара хилерай яратмишунрал рикл алайбуур патал кружокар арадал гъун, жегъилрин дуньякъатлунарни чирвилер артухарун патал тедбирар киле тухун къетл авунва.

Цийи муьгъ

Къуба-Кълар рекъел, Къудял вацал цийи муьгъ эцигна кардик кутунва. Адан яргъивал 136 метр, гъяркъувал 14,5 метр я. Муьгъ 6 даяжди хуьзва. 9 балдин залзаладиз таб гузвай и муьгъ эцигун къубавийрин рикълай хъана. Вучиз лагайтла ада машинриз Къуба шегъердиз гъахъ тавуна Кълариз фидай мумкинвал гузва.

Вад гъетрен отел

Райондин Эски-Икьригъ хуьре вад гъетрен "Rixos Quba Azerbaijan" отел эцигнава. И комплексди санлай 202 гектардин чка къазва. Адан 75 гектар эцигунар патал чара авунва. Комплекс 8 мертебадин дараматдикай ва 16 коттеджикай ибарат я. Ина 27,3 агъур квадратметрдин вир арадал гъанва. Адан патарив ресторан ва вертолётар патал майдан кардик кутунва. Комплекса гъакни кино-театр, спортзал, теннисдин корт, волейбол ва футбол къугъвадай чкаар ава.

Университетар патал эцигунар

И муқъвара кардик кутунвай эцигунрик Бакудин Гъукуматдин Университетдин тежрибадин ва ял ягъидай меркез, Азербайжандин Гъукуматдин Экономикадин Университетдин чирвилерин, спортдин ва ял ягъидай комплексни акагъзава. БГУ-дин меркезда гъа са вахтунда 400 муаллимдивайни студентдивай ял ягъиз жеда. АГЪЭУ-дин комплекс университетдин 20 агъур касдикай ибарат тир коллективди ял ягъун патал арадал гъанвайди я. Ина 87 утагъдин пуд гъавадин отелда гъа са вахтунда 162 касдивай ял ягъиз жеда. Комплекса тлуьн-хъун патал 100 касдиз къуллугъдай кархана, 205 чкадин зал, волейбол, баскетбол къугъвадай майданар, чехи стадион, саунаар, тренажердин утагъар, VIP-кабинетар ава.

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ
Къуба-Баку.

ЛЕЗГИНСКАЯ КНИГА НА МЕЖДУНАРОДНОЙ ВЫСТАВКЕ

Три дня центр города Баку жил в праздничном настроении. Министерство культуры и туризма организовало III международную книжную выставку-ярмарку, участниками которой стали 125 издательских домов из 25 стран мира.

Выставка проходила на открытом воздухе. Павильоны и стенды были установлены на территории между зданиями Азербайджанского Государственного Театра Юного Зрителя и Азербайджанского Государственного Академического Театра Оперы и Балета. Свыше 130 экспозиционных уголков представляли различные книги, изданные целым рядом азербай-

джанских и зарубежных издательств. Это научно-популярная литература, современная проза, поэзия, книги именитых и начинающих авторов, детская учебная и занимательная литература. В рамках ярмарки были организованы презентации книг, «круглые столы», авторские встречи и т.д. Эта выставка создала идеальные условия для демонстрации и продажи книг, выпу-

щенных за последние годы, переговоров и подписания соглашений между авторами и издательско-полиграфическими предприятиями на обоюдовыгодных условиях.

Отрадно, что на выставке-ярмарке один из известных и старинных издательских домов нашей республики, «Азербайджан», был представлен двумя писателями-журналистами Садегат Керимовой и Музаффаром Меликмамедовым. Для них и для их коллег из издательства «Зия» был отведен отдельный киоск. На своих стендах они демонстрировали книжные новинки последних лет. Директор издательства «Зия» Севда Микаилкызы представила десятки своих работ, отвечающих требованиям европейских стандартов книгопечатания. С.Керимова и М. Меликмамедов представили автор-

ские работы на лезгинском, азербайджанском и русском языках. Их стенд украшали также последние номера газеты «Самур», красочно оформленные детские книги и брошюры по изучению лезгинского языка.

Надо отметить, что стараниями наших двух соотечественников литература на лезгинском языке впервые была представлена на столь солидной международной книжной выставке. Эта выставка дала яркое представление о том, насколько велик интерес читателей к лезгин-

ской литературе. Наверное поэтому стенд, представленный С.Керимовой и М.Меликмамедовым был одним из самых оживленных. Среди посетителей были народный поэт Азербайджана Залимхан Ягуб, звезда эстрады Тунзале Агаева, ученый Низамеддин Шемсизаде, руководитель представительства Россотрудничества в

Азербайджане Валентин Денисов, народный артист республики Нураддин Мехтиханлы, известные поэты Вагиф Бехменли, Рамиз Гусарчайлы, гости из Москвы, доктор философских наук Сергей Вайнштейн, начальник федерального агентства по печати и массовым коммуника-

циям Юрий Пуля и другие. Надо отметить, что лезгинские студенты и представители интеллигенции приняли самое активное участие на этом мероприятии. Они с радостью знакомились с новинками, покупали книги, делились впечатлениями, фотографировались на память. Итог был приятный: за три дня было продано более сотни книг. А пенсионеры и малоимущие читатели получили безвозмездные подарки. Любители книг также поделились своими впечатлениями о выставке. Они попросили руководителей газеты «Самур» проводить день книги в редакции, так как желающих купить книги лезгинских авторов очень много, а мест где их можно было бы приобрести не так много.

Самир MAXMUDOV

Твой край богат – и ты богат.

Русская пословица

Yeniliklər

www.samurpress.net

“Azərbaycan” parkı

Odessa şəhərində “Azərbaycan” parkı tikilir. 2 hektar sahəni əhatə edən həmin park şəhərin Sevedsk və Pionersk küçələrinin kəsişməsində yerləşəcək. Ərazidə başdan-başa yaşılşdırma işləri aparılacaq, bəzək bitkiləri əkiləcək, fəvvarə və memarlıq abidələri tikiləcək. Təzə salınan park burada Azərbaycan ab-havasını, ruhunu əks etdirəcək. Artıq parkın konsepsiyasının təqdimat mərasimi keçirilib. Yeni park Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin nümayəndiliyi tərəfindən inşa ediləcək.

Şahmat sarayı tikiləcək

2015-ci ildə Bakıda şahmat üzrə dünya kuboku yarışlarının keçirilməsi qərarə alınıb. 2016-cı ildə Azərbaycanın paytaxtında Şahmat Olimpiadası keçiriləcək. Bu beynəlxalq tədbirlərlə əlaqədar Bakıda Şahmat sarayı tikiləcək. Dövlət Bayrağı Meydanı yaxınlığında inşa olunacaq bu sarayda yarışların və məşqlərin keçirilməsi üçün müasir zallar, üzgüçülük hovuzu, tennis meydanı, yeməxana və digər obyektlər yerləşəcək. Saray memarlıq baxımından Bakının ən gözəl binalarından biri olacaq.

Qax abadlaşır

Son illər Qax rayonunda yolların təmiri və tikinti-abadlıq işləri geniş vüsət alıb. Əlibeyli kəndinin giriş hissəsinə 4,5 km və Ləkit kəndinin giriş hissəsinə 1 km uzunluğunda asfalt döşənməmiş, şəhərin Heydər Əliyev prospektində əsaslı təmir işləri aparılmışdır. Rayon təhsil şöbəsinin inzibati binasının, Əlibeyli kənd xəstəxanasının, Güllük kənd həkim məntəqəsinin, rayon baytarlıq idarəsinin inzibati binasının tikintisi başa çatdırılmışdır.

Hazırda Kürmük çayı üzərində 730 metr uzunluğunda körpüdə, Heydər Əliyev Mərkəzində, İdman Olimpiya Kompleksi ərazisindəki 9 mərtəbəli yaşayış binasında və digər binalarda, İlisu kəndindəki “Səngər qala” istirahət kompleksində tikinti işləri sürətlə davam etdirilir. Ağçay kəndi ərazisində üçmərtəbəli yaraşıqlı istirahət mərkəzinin tikintisi başa çatmaq üzrədir.

От редакции: По просьбе наших читателей 22 октября 2013 года с 12⁰⁰ до 17⁰⁰ часов в редакции газеты “Самур” пройдет день книги. Всех желающих приглашаем принять участие!

ЦИЙИВИЛЕР

www.samurpress.net

КАРДИК КУТУНВА

Закъатала райондин залзаладикай зарар хкунвай эцигунар арадал хкун патал нетижа гудай крар югь-кьандивай йнгинарзава. Икьван Чивалди ина виликан йисуз чкванвай 13 мектеб, са бахча ва 3358 квал цийи кьилелай эцигна кардик кутунва. Гьа са вахтунда района Гьейдар Алиеван меркез, Вини Тала хуьре 450 чкадин мектеб, Кьандах хуьре медреса эцигна.

ЦИЙИ КОЛЛЕДЖАР

Азербайжандин района галаз-галаз медицинадин колледжар кардик кутунва. И йикъара Жалилабад, Кьуба ва Саатлы района ихтин карханаяр арадал гьанва. Им «Азербайжан 2020: теле-жигдиз вил вегин» концепциядив кьадай тебдир я. Района медицинадин кваллахдарар агакьзава. Цийи колледжри и татугайвал арадай акьуддай мумкинвал гуда. Исятда мад са шумуд района колледжар патал дараматар эцигна. Абур виликай кьезмай йисуз кардик акатда.

ГУРЖИ ЧІАЛ ЧІРДА

Гуржистандин президент Михаил Саакашвили Туркиядин Чатака ва Кабакьдагь хуьрера хьана. Ина ада 1000-дав агакьна гуржийрив Гуржистандин паспортар вугана. Ада лагьайвал, Режеб Тайиб Эрдоганни гуржи хуьрерин мектебра гуржи чіал чирун чарасуз тирди малумарна. Исятда и мурал кьилиз актуудин патал гьазурвилер аквазва.

КИЦІЕРІЗ ТЕЛЕКАНАЛ

Исятда Америкадин Садханвай Штатра кицлер патал телеканал кардик кутаз. И телеканалдин гьайванар «гьавурда акьадай» мультфильмадр, шкилар ва клипар кьалурда. Гьугьунлай пешкаррихь кицлерин сериалар, кицлерин футбол ва шоу арадал гьидай ният ава. Цийи телеканалда цудралди журналистри ва кицлер вердишарзавай ксарни кваллахда.

Кьисметдихь галазни женг члугуна кланда.

Лезги халкьдин мисал

ПЕР ХАЙИ ЗУЛУХЪ ШЕЛ АКАТАЙ ЧІАВУЗ...

Азербайжандин тIвар-ван авай зари Вакъиф Бегьменли 1955-йисан 23-майдис Фуьзули райондин Чехи Бегьменли хуьре дидедиз хьана. Ина юкьван мектеб акьалтIарай ам Азербайжандин Гьукьуматдин Университетдин журналистикадин факультетдик экечIна. Университет акьалтIарайдалай гьугьуниз жегьил кьелемзгьли «Совет кенди» газетдин редакцияда кваллахал акьвазна. Ада гьам ина, гьамни 1988-йисалай кьулухъ «Коммунист» газетда кваллахна. Гьугьунлай В.Бегьменлиди «Одлар юрду» ва «Гьаят» газетрин кьилин редакторвиле, «Язычи» нешриятдин редакторвиле кваллахна. 2006-йисалай инхь ада Азербайжан Республикадин Медениятдин ва Туризмдин Министерствода кьилди отделиз регьбервал гьува.

Жегьилзамаз келзавайбурун риклериз рехъ жагьурай Вакъиф Бегьменлидин кьелемдикай икьван гагьди 30 ктаб хкатнава. Адан эсерар урус, узьбек, украинна, туьрк, немец, ингилис, туьркмен, гуржи чIалариз элкьурнава.

Дуьньядин цудралди уьлквейра хьайи зари 1986-йисуз Республикадин Комсомолдин премиядис лайихлу хьана. 2003-йисуз ада Шагьмар Экберзадедин, 2004-йисуз Иса Исмаилзадедин тIварунихъ галай премияр кьачуна. Адаз гьакIни Расул Рзадин премия ва Азербайжан Республикадин лайихлу медениятдин

Вакъиф БЕГЬМЕНЛИ

кваллахдар тIвар ганва. Заридин «Гатфар», «ЯхIур лагьай утагь», «Кьуд цал», «Кьизилдин келе», «Валай гьейри», «Вири» тIварар ганвай ктабар ва маса кьхинар келзавайбуруз сейли я. Агдадихъ чна заридин сифте яз лезги чIалаз элкьурнавай са шумуд шиир келзавайбуруз агакьарзава.

АЛЦУРНА ЗУН

Алцурна вуна зун, лацу куьлуь цуьк, Ашай пуькверилай вун фад алахьна. Алцурна вуна зун, куьлуь малаик, Кужумна дердер зи, вун фад алахьна.

Алцурна вуна зун, экуь куьлуь экв, Вишай тIвек акьудна на раб хьиз гьахьна. Алцурна вуна зун, куьлуь кланиди, Ви ашкьи мичIерай зи рикIиз кIвахьна.

Алцурна вуна зун, я куьлуь сят, Кьилел чулава, рехи чIарни тутуна. Алцурна вуна зун, я куьлуь уьмуьр, Туьхурна рикIин цIай витIни тавуна.

Алцурна вуна зун, зи куьлуь стха, Валай зи кьуьнеллаз лув гуз алакьна. Алцурна вуна зун, куьлуь кьерен кьван, Завай вун фелекдин пелел гьалч хьанач.

Алцурна вуна зун, я куьлуь гурмагь, Ви кьенез кутаз жер кыл тунач вуна. Алцурна вуна зун, чан зи куьлуь вах, Вилера захь шехьдай нагьв хьванач вуна.

ШЕХЬУН

Гуьне марфадава, куьлуьзува кьуза, Ишезва цIвелин тар вацIун яхьада. И кьуьзуь дуьньядив ишез ван алаз, Хьуткьуниз, рикI алаз цифер рахьада.

Чпел кьару ксар алаз тахтунал, Кьурадач дидейрин вилерал стIал. Тандивай кьакьатна, гьуьлуь дуьньядив Атайвал, гьарайна ишеда аял.

Шедамаз зарулдиз ампад хьн, кицIи, Са маса жуьреда ишеда балкIан. Пер хайи зулухъ шел акагай чIавуз Ишеда векеьрни акьат тийиз ван.

Белки чилин гирде са чIехи нагьв я, Цаварин нинейрал атана физвай? ЧIух хьурай фелек вун, уьмуьрдин шемер, Угьуяр ягьана цIрана физвай.

Булахрин вилин нагьв чIагурда кьаю, ЦIугь ийиз ишеда гагь-гагь мазанин. Ивидин нагьв кIвахьда кларасд хачунай, Ван алаз ишеда цава азанин.

Белки аршрагьмандин вилин накьвар яз, Кьурана, дагьлариз элкьвенва абур. Бес вучиз и викетгь, кьегьал стхайрин, Ишезва дидеяр, квадарна сабуру?

Им вучтин кар ятIа, аламат ятIа, Цаварай аватай агьуни вирт хьун. Вич садаз цавара аквадач лугьуз, Садрани аквадач Аллагьдин шехьун...

РИКИН РАКИАР

Кьецец Турфан. Чил атIузва - Зи квал гзаф яргьа ава. Зи кьенера фул гьатнава, РикIин ракIар ахьа я.

Кьецец Турфан. Мобилдин ван - Телефонда ви тIвар ава. Кьариблухда захь кьекьезвайд Зи рикI алай тавар я.

РакIар ахьа. Кьецец Турфан - Кьарсузва зун аял хьиз. Рак агалин, мекьн тахьуй Яргьай кьезвай ви ванциз.

КИАНИВАЛ ВУЧ Я

КIан хьун кьадим са адет я, Тан чандивай кьакьуддай. Лугьуз тежер ибадат я, Чан диндивай кьакьуддай.

Бахт агайтIа бахтун кьилел, Шагь лугьуд ваз парада. КIанивал са цуьк я хилел - АтIайтIа ам кьурада.

Кьурадач ашкь кьурувилей, ЭкьекIа цIир гуз чилий. АкьудайтIа са кьуз гьилий, Галудда вун, галудда.

Кьин-агьтерив рахайтIани, ЦIугьайтIани, агьайтIани, ЯхIур куьлег ягьайтIани, КIанида кфет хкудда.

КIанивал - ви цаварин рекIв, На адавай кьачуда экв, Садагьай ашкь тек жеда, тек, Вун гьамарив агуддай.

Ви чан я са етимдин кIел, Ам акурла акатда шел, Кьхинар я клан хьун пелел, Сурайни цIугь акьуддай.

КIанивилдин вуч ятIа сир, ГьинаватIа рехь адахь фир? Гьич садазни хьанач хьн, чир, Ам цавари ракуьурда...

КВАХЬАЙДИ

Аклана булах хьиз яхIурни цIуд йис, Гуя гила ргиз кIвалахал физва. Ксана а йисар, зунни гьабур хьиз, Ахьварай аватиз, жувал кьезва.

Садазни ван тахьай кьисадин саягь Зани зи уьмуьрдал хьуьруьнарзава. Мамонт кьиз муркIади кьунвай жуван тан, МуркIадакI хкудиз эркинарзава.

Йисарни атана келле-келледиз, Захь вучиз крчарин ванер галукьнач? Заз я Рагь акулач, я Варз, я гьетер, КIекери гьарайдай вахтни амукьнач.

За са квал атIузва, руг кьезва гьилиз, Заз гьатайд накьварик, кьванерик гала. Хьеши я кье жуваз кьвахьайди жагьиз, Ингье ам бакарда акьазмач гила.

АвайтIа эгер зун, кьвахьна гьн чIавуз? Яраб гьикI рикIелай алатнагIа чан? Амач хьн а чIавар, уьмуьр гьал жедай, Гила рекьин патал юзазва зи тан.

Лезги чIалаз элкьуьрайди Седакьет КЕРИМОВА я.

С ВЕРОЙ В ДУШЕ

КАК БЫТЬ С НЕВЕЖДАМИ?

Ведущий раздела Сафарбек Сафарбеков

Приходилось ли вам сталкиваться с невежественными людьми? Узнать их не трудно! Они любят спорить, не имея необходимых знаний. Они не сдержанны и порой грубы. Как относиться к ним? Стоит ли вступать с ними в споры и отвечать им грубостью на грубость? Всевышний Аллах сказал: «Будь снисходителен, вели творить добро и отвернись от невежд» (сура 7 "ал-Араф", аят 199). Описывая своих праведных рабов, Аллах сказал: «Рабы Милостивого — это те, которые ступают по земле смиренно, а когда невежды обращаются к ним, они говорят: "Мир!"» (сура 25 "ал-Фуркан", 63);

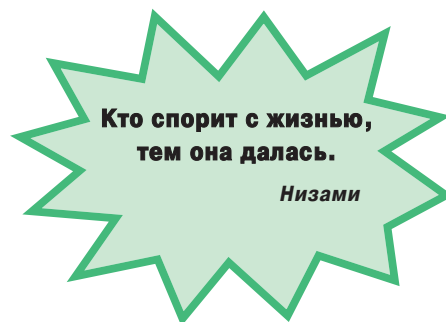
«А услышав праздные речи, они отвернутся от них и говорят: "Нам — наши деяния, а вам — ваши. Мир вам! Мы не желаем следовать путем невежд"» (сура 28 "ал-Касас", аят 55).

Славный сподвижник Пророка (мир ему и благословение Аллаха) 'Омар ибн ал-Хаттаб сказал: «Тот, кто чрезмерно болтает, чрезмерно ошибается; тот, кто часто ошибается, лишается своей скромности; тот, кто потерял свою

скромность, теряет богобоязненность; а кто потерял богобоязненность, того сердце умерло»

(Имам аш-Шафи'и, да смилостивится над ним Аллах) сказал: «Избегай людей, которые считают наглость - храбростью, а мягкосердечность - слабостью. И избегай тех, кто считает, что болтовня - это мудрость, а молчание - невежество. Разве ты не видишь, львы молчаливы, но их боятся, а собаки громко лают, но их отгоняют камнями».

Дорогие друзья! Жизнь слишком коротка, чтобы тратить ее на то, что не принесет пользы! Разве не лучше отвернуться от невежд и не уподобляться им? Поистине, терпение, кротость, благоразумие, умение прощать обидчика и отвечать добром на зло — это одни из тех прекрасных качеств, которые помогают заслужить довольство Всевышнего.

Новости www.samurpress.net

АБДУЛАТИПОВ ВСТАЛ НА ЗАЩИТУ КЕРИМОВА

Президент Дагестана Рамазан Абдулатипов высказался в отношении дела «Уралкалия», в котором фигурирует Сулейман Керимов. По словам Абдулатипова, узнав о проблеме с «Уралкалием», он сразу встал на защиту Керимова. «Мы своего Сулеймана Керимова никому не отдадим», - отметил Президент Дагестана. Он также пояснил вопрос о лишении Керимова полномочий сенатора от Дагестана в Совете федераций. Абдулатипов считает, что Керимов — один из самых эффективно работающих предпринимателей республики. Он заботится об имидже Дагестана, поэтому у нас даже мысли не было менять его на кого-либо. Он — патриот России.

УЛУЧШЕНИЕ НАСТРОЕНИЙ

Президент Ирана заявил, что хочет достичь результатов по иранской ядерной программе за короткий срок. По его словам, улучшение настроений в американо-иранских отношениях может привести к улучшению отношений. "Атмосфера (отношения между США и Ираном) довольно отличается от прошлых лет", - сказал президент Ирана на пресс-конференции на полях Генассамблеи ООН. "Нашей целью является решение проблем, создавая доверие шаг за шагом между правительствами и народами", - сказал Рухани. США участвуют в санкциях против Ирана по линии ООН, а также в одностороннем порядке, подстрекая Тегеран в намерении создать ядерное оружие. Иран заявляет, что его ядерная программа носит мирный характер.

АЛЬПИНИСТ НАШЕЛ КЛАД

Французский альпинист нашел на Монблане клад, пролежавший на леднике около 50 лет, передает РИА Новости. Стоимость найденной жестины, внутри которой оказались сапфиры и рубины, составила 246 тысяч евро. Спортсмен наредом находил в ближайший полицейский участок. "Этот молодой человек оказался очень честным, быстро понял, что драгоценности принадлежали кому-то, кто погиб на леднике. Альпинист мог оставить их себе, однако предпочел передать их полиции", - отметили в

ПИСЬМО В РЕДАКЦИЮ

В СТРАНЕ НАСТОЯЩИХ ЛЮДЕЙ

Уважаемая редакция газеты «Самур»! Пишу статью под впечатлением от моей поездки в Азербайджан. Если можно, напечатайте ее. Уж очень хочется отблагодарить моих новых друзей из Азербайджана.

С уважением Седов Владимир

Происхождение лезгин уходит в глубь веков и связано с древнейшими поселенцами Кавказа. Лезгины — один из древних аборигенных народов Кавказа. Лезгины храбры и ловки, трудолюбивы и упорны. При своей богатой истории, насчитывающей не одну тысячу лет, среди лезгин выросло немало величайших исторических личностей, деятелей науки и искусства, спортсменов. Немало среди них и тех, которые внесли вклад не только в развитие лезгинского народа, но и всего Кавказа.

Не так давно довелось побывать мне в Азербайджане. Впечатлений осталось очень много, но основное это то, что я внезапно поймал себя на мысли, что просто завидую государству, в котором живут такие порядочные люди, настоящие мужчины, живущие по законам чести, достоинства, уважения к старшим не на словах, а на деле, свято берегущим свои традиции и передающие их своим детям и внукам.

Село Зергерли Габалинского района в котором я побывал — уникально. Уникально тем, что это селение состоит полностью из этнической группы, населяющей Республику Азербайджан — лезгин. В селе около 110 дворов. Животноводство, садоводство, торговля — это то, чем занимаются лезгины.

Нас, украинцев, любезно пригласил в гости один из братьев семьи Рашидовых — Абид Нагдали. У Абиды четверо детей, младший сын учится в университете, будет инженером-нефтяником.

Двухэтажный, большой и красивый дом для своей семьи Абид построил сам. В этом доме есть все блага цивилизации, но не забыты и национальные особенности: во всех комнатах узоры и лепка, ковры, кувшины.

Встретиться с нами, гостями Абиды, сошлись все его многочисленные братья. Пришла и мать, которая пользуется безоговорочным авторитетом у всех членов семьи и, не смотря на свой возраст, сохраняющая бодрость. О ней Абид сказал так: «Все, что есть в моем доме и домах моих братьев — принадле-

жит нашей матери, которую мы очень любим и уважаем».

Меня воспитало не только гостеприимство лезгин, их ум и порядочность, но и отношение молодежи к взрослым. Стоит отметить, что молодые люди, которых я встретал, вообще не употребляют спиртного. При приближении любого человека старше их возрастом, молодой лезгин обязательно встает, здоровается и кланяется, тем самым выражая свое почтение к старшим.

Хочется еще раз отметить гостеприимство азербайджанцев в целом и лезгин — в частности. Совсем не зная нас, Абид накрыл столы с едой, которую не отведаешь в лучших ресторанах Украины. Были заложены два барашка, на стол выставлено огромное количество фруктов и овощей, молочных продуктов...

Все жители села приглашали нас в гости. Нас повезли посмотреть их исторические места. Надо ли повторять, что ни о какой оплате нами этих услуг вообще речь не шла. Удовлетворялись все наши желания вплоть до покупок подарков. Повторюсь, этих людей мы видели впервые и попали в их дом случайно... И эта была не показуха. Это их образ жизни. Они не стараются казаться — они такие есть на самом деле.

Эти гордые и трудолюбивые люди знают все об истории своего народа, гордятся своим прошлым. К сожалению, такое бескорыстное и доброе отношение к простым незнакомым людям из другой страны мне кажется в нашей украинской действительности сегодня просто невозможно. И это, как мы виделись, характерно не только лезгинам, но и всем жителям Азербайджана, которых мы встречали. Можно много рассказывать о людях Азербайджана, но хочется пожелать нам, украинцам, чтобы мы хотя бы в малой части относились к гостям так, как относятся к ним в этой стране.

В связи со всем выше сказанным, хочется выразить огромную благодарность настоящим людям, проживающим в Азербайджане за их порядочность и отношение к людям. За то, что они действительно Настоящие. Они преподали нам урок бескорыстности, человечности и благодарности. И отдельное спасибо за это семье Рашидовых, проживающих в селе Зергерли Габалинского района Республики Азербайджан.

Владимир СЕДОВ, член Национального Союза журналистов Украины, председатель Общественного совета Аняевского района Одесской области, редактор газеты «Вести Аняевщины».

LƏZGİLƏR

Son vaxtlar respublika mətbuatında Azərbaycanın aborigen və sayca ikinci xalqı olan ləzgilərin tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənələri, onların azərbaycanlılarla və digər xalqlarla dostluq əlaqələri ilə bağlı bir sıra məqalələr dərc edilib. Təəssüf ki, bəzi məqalələr ləzgi xalqının tarixinə bələd olmayan müəlliflər tərəfindən yazıldığına görə bir çox təhriflərə yol verilib. Bu ilin avqust ayının 8-də "Неделя" qəzetində dərc olunmuş "Толерантность - великие времена"

məqaləsində, «Новое время» qəzetində işiq üzü görmüş «Русская община Азербайджана» məqaləsində (21-23 sentyabr 2013-cü il) və bəzi digər yazılarda ləzgilərin Azərbaycanın aborigen xalqı olmadığı göstərilmişdir. Bəzi məqalələrlə əlaqədar öz haqlı etirazlarını bildirən onlarca oxucumuz "Samur" qəzetində buna münasibət bildirilməsini xahiş edib. Aşağıda onların xahişini nəzərə alaraq "Ləzgilər" adlı tarixi öçərki dərc edirik.

luşları Qafqaz Albaniyası, Lezgan və Ləzgiistanla bağlıdır. Əksər tarixçilərin qeyd etdikləri kimi, Qafqaz Albaniyasının əsasını ləzgi qəbilələri təşkil etmişdir. Ona görə də 1898-ci ildə Tiflisdə rusca çap olunmuş "Dərbəndnamə" kitabında və digər məxəzlərdə ləzgilərin ölkəsinin - Ləzgiistanın qədimdə Baniya (yəni Albaniya) adlandığı göstərilir. Eramızdan əvvəl V-IV əsrlərdə yaranmış Alupan (Qafqaz Albaniyası) haqqında antik yunan və Roma mənbələrində, həmçinin qədim erməni, gürcü, ərəb məxəzlərində çoxlu məlumatlar vardır. Son illər VIII əsrdə qədim alban kitabının tapılması, professor Y.Yarılyev tərəfindən bu mənbənin, həmçinin alban kitablarının oxunması (deşifrovkasi) nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan, Gürcüstan, Dağıstan, İnquşetiya ərazisindəndən tapılmış alban daş kitabələri ləzgiyə yazılıb. (Y.A.Yarılyev, «Алупанская (Кавказско-Албанская) письменность и лезгинский язык», Махачкала, 1995).

Təxminən min illik tarixə malik Alupan (Qafqaz Albaniyası) dövlətinə çar Urnayr

landı və onun ərazisində yeni siyasi qurumlar, rus tarixçilərinin respublikalar adlandırdığı azad cəmiyyətlər yarandı. Çox keçməmiş həmin respublikalar federasiya şəklində birləşərək, Ləzgi Respublikasını yaratdılar. Tarixçilərin qeyd etdikləri kimi, federasiyaya daxil olan subyektlər arasında Axtıpara respublikası daha qüdrətli idi. Onun güclü qoşunu, təkmil dövlət strukturu, inkişaf etmiş iqtisadiyyatı var idi. 12 xarici dövlətlə müstəqil siyasi-iqtisadi əlaqələr yaratmış bu respublikaya 50 ildən çox müddətdə tanınmış ləzgi alimi və şairi Mirzə Əli əl-Axtı rəhbərlik etmişdi. Onun dövründə burada çoxlu məktəblər, tibb və mədəniyyət müəssisələri inşa olunmuş, yollar çəkilmiş, keçilməz dağ çayları üzərində körpülər tikilmişdi.

Ərəb işğalı zamanı yadellilərə qarşı mübarizə apardıqlarına görə ləzgilər Qafqazda ən çox məhrumiyyətlərə və faciələrə uğur olmuşlar. Ərəblər onlara ana dilində yazmağı, doğma əlifbadan yararlanmağı qadağan etmiş, ləzgi dilində yazılmış kitabları od vurub yandırmışlar. Bəzi ərəb tarixçilərinin verdiyi məlumatlara görə ləzgilərin dini mədədəhlərdə saxladığı kitabların əksəriyyətini işğalçılar çaylara və dənizə tökmüşlər.

Ərəb hökmranlığı dövründə ləzgilərdən başqa ölkələrdəkindən daha çox vergi alınmış, minlərlə ləzgi ailəsi xilafətətin ucqar vilayətlərinə sürgün edilmiş, Marvan ibn Məhəmmədin hakimiyyəti vaxtında və ondan sonra hər il boy-buxunlu, sağlam, seçmə 500 oğlan və 500 qız ərəb nəslinə yaxşılaşdırmaq üçün bac-xərac əvəzinə Suriyaya aparılmışdır. Əvəzində ləzgilərin yaşadığı ərazilərə minlərlə ərəb ailələri köçürülürdü.

XIII-XIV əsrlərdə monqol-tatar işğalçılara ciddi müqavimət göstərən ləzgilər yenimən böyük faciələrə üzlaşmışlar. Tarixçilərin verdiyi məlumatlara görə monqollar ilk dəfə Qafqazda, ləzgilərin və albanların (osetlinlərin) birləşmiş qoşunlarına məğlub olmuşlar. Bunun əvəzinə çıxmaq üçün işğalçılar ləzgilərə qarşı yüz minlik qoşun göndərirdilər. 1239-cu ildə monqollar Dərbəndi ələ keçirdikdən sonra ləzgilərə divan tutmağa başladılar. Ərəb tarixçisi İbn əl-Əsirin verdiyi məlumata görə monqollar minlərlə dinc əhali silahdan keçirmiş, təkə Küre vilayətində 5 minadək ləzginləri dar ağacından asmış, Xiv, Riça, Çirəg kimi iri yaşayış məntəqələrini tamamilə dağıtmışdılar. Bütün bunlara baxmayaraq, ləzgilər işğalçılara qarşı mübarizəni davam etdirirdilər. 1253-cü ildə Frans kralı IX Lyudovikin monqol xanı Manqununu yanına göndərdiyi məşhur sayyah Qilyom de Rubruk yazırdı ki, «dağlarla dənizin arasında yaşayan ləzgilər adlı xalq monqollara tabe olmur, onları ağır itkilərə məruz qoyurdular».

1318-ci ildə monqollar ləzgilərə döyüşdən sonra dinc əhali qırmış, minlərlə adamı əsir alıb aparmış, kəndləri xarabalığa döndərmişdilər. İran tarixçisi Cüveyni yazmışdı ki, «vaxtilə yüz minlərlə ləzginin yaşadığı ərazilərdə yüz adam da qalmamışdı».

Bunun ardınca 1386-cı ildə monqollar 30 ləzgi kəndini od vurub yandırmış, 1394-1396-cı illərdə 10 min ləzgin qırılmış, evlərini yerlə yeksa etmişdilər. Monqolların hər cür vəhşiliklərinə baxmayaraq, ləzgilər təslim olmur, mübarizəni daha da gücləndirirdilər.

**Sadaqət KƏRİMOVA,
Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV
(Ardı var)**

Qafqazın böyük və qədim xalqlarından olan ləzgilər haqqında Çin məxəzləri, antik yunan tarixçiləri Strabon və Herodot, eramızdan əvvəl və eramızın I-III əsrlərində yaşamış Roma-Vizantiya tarixçiləri Apolloni Rodosski, Stefan Vizantiyski, Korneli Tasit, Klavdi Ptoleme və başqaları, V-VIII əsrlərin erməni tarixçiləri Aqofengel, Koryon, Favtos Buzand, Movses Xorensi, VII-XIII əsrlərdə Qafqazda baş vermiş hadisələri qələmə almış ərəb tarixçiləri Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir ət-Təbəri, Əbu Məhəmməd Əhməd ibn Asam əl-Kufi, Əbu-l-Abbəs Əhməd ibn Yəhya ibn Cabir əl-Bəlazuri, Əbu-l-Həsən Əli ibn əl-Məsudi, Əbu İshaq İbrahim ibn Məhəmməd əl-Fərnəni əl-İstəxri, İzzəddin Əbu-l-Həsən Əli ibn Məhəmməd ibn əl-Əsir, Yaqut əl-Həməvi, Zəkəriyyə əl-Qəzvinli və başqaları, alban tarixçiləri Moisey Kaqankatvasvi və Yesai Calal-yan maraqlı məlumatlar vermişlər.

Rus tarixçilərindən I.Gerber, K.V. Trever, V.V.Latışev, L.I.Lavrov, S.Yuşkov, I.I.Pantuyxov, P.S.Butkov, A.A.Kudryavtsev, M.I. Artamonov, V.F.Minorski, K.M. Kurdov, Z.I.Yampolski, I.Biberşteyn, S.N.Muravyov, A.N.Genko, məşhur şərqşünas P.K.Uslar, həmçinin ötən əsrin bir sıra tanınmış rus yazıçıları və jurnalistləri ləzgi xalqının tarixi, dili, mədəniyyəti və adət-ənənələri haqqında ətraflı yazmışlar.

Qafqaz Albaniyası və ləzgilərin tarixi ilə bağlı Dağıstan və ləzgi tarixçilərindən H.A.Əlqadarinin, R.Məhəmmədovun, X.R. Məhəmmədovun, A.Şixsəidovun, S.Ağaşirinovanın, Ə.Ağayevin, M.İxilovun, Z.Rizvanovun, R.Rizvanovun, Azərbaycan tarixçilərindən A.Bakıxanovun, R.İsmayılovun, M.Vəlifinin, K.Əliyevin, Z.Bünya-dovun, F.Məmmədovanın, R.Vahidovun, türk tarixçilərindən E.Çələbinin, K.Kaflinin, E.Karalın, Ş.Ərelinin, A.Paşanın, A.Caferoğlunun, S.Göycənin və başqalarının əsərləri böyük maraq doğurur. Bunlarla yanaşı Mahaçqalada ləzgi dilində 1920-ci ildən nəşr olunan "Лезги газет" qəzetində, Bakıda üç dildə - ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində nəşr olunan "Samur" qəzetinin son 20 ildə buraxılmış saylarında da ləzgilərin tarixinə, dilinə, mədəniyyətinə və adət-ənənələrinə aid zəngin materiallar dərc olunmuşdur.

Hələlik məlum olan dəlillər əsasında demək olar ki, ilk dəfə ləzgilərin tarixi kiçik halında VIII əsrdə alban əlifbası ilə ləzgi dilində yazılmış «Alban kitabı»nda və 902-ci ildə qələmə alınmış «Axtınamə» əsərində öz əksini tapmışdır. Ayır-ayır əsrlərdə ləzgi tarixçilərinin və alimlərinin irs qoyduqları əsərlər, X əsrin birinci yarısında qələmə alınmış «Tarix Bab al-Abvab», Məhəmməd Rəffinin 1313-cü ildə işiq üzü görmüş «Tarix Dağıstan», ləzgilərin X-XV əsrlər tarixini əhatə edən, 1610-cu ildə aid «Tarix Mazə», Mirzə Həsən Əlqadarinin XIX əsrin əvvəllərində çap olunmuş «Asarı Dağıstan», M.M.İxilovun «Кубинские лезгинь», «Народности лезгинской группы», Z.Rizvanovun və R.Rizvanovun «История

лезгин», həmçinin son illər Moskvanın «Олимпиада» nəşriyyatının «История лезгин» seriyası ilə çap etdiyi əsərlər ləzgi xalqının tarixini öyrənmək üçün zəngin mənbələrdir.

Özünü «ləzqiyar» (ləzgilər) adlandıran xalq ləzgi hökmdarı Alupan yaratdığı Alupan (Qafqaz Albaniyası) dövləti meydana gələnə kimi 31 qəbilədən ibarət olmuş, 31 gusa (allaha) sitayiş etmişdir. Bu gusların hamısının - Günəş, Ay, torpaq, su, od, quraqlıq, rütubət, bərkət, ədalət, gözəllik guslarının və digərlərinin adları

bu gün də ləzgi mifologiyasında və folklorunda qalmışdır.

Miflər və digər şifahi ədəbiyyat nümunələri ilə yanaşı bir sıra maddi dəlillər də ləzgilərin qədim tarixə malik olduğunu göstərir. Ləzgilərin yaşadığı ərazilər, xüsusən də Cənubi Dağıstanın və Şimali Azərbaycanın rayonları arxeoloji cəhətdən kifayət qədər öyrənilməsə də, bir sıra qazıntılar nəticəsində məlum olmuşdur ki, bu ərazilərdə ən qədim insanlar məskunlaşmışlar. Buradan ilk paleolit dövrünə (100-40 min il əvvəl), həmçinin meleoizt dövrünə məxsus qablar və əşyalar tapılmışdır. Zaman ötdükcə ləzgilərin yaşadığı rayonlardan onlara mənsub qədim məişət əşyalarının tapılması da, əvəzsiz maddi dəlillərdir. Dağıstanın Beliji qəsəbəsi ərazisində tapılmış, eramızdan 30 min il əvvələ aid mamont sümüyündən düzəldilmiş qab, Şarəunt və Mamraş ərazilərində arxeoloji qazıntılar nəticəsində tapılmış, eramızdan 2 min il əvvələ təsadüf edən səhənglər, Kvarçağ kəndi ərazisində arxeoloqların aşkar etdikləri, eramızdan 2 min il əvvələ aid xəncər, Xiv rayonundan tapılmış, eramızdan əvvəl XI-IX əsrlərə aid qablar və digər materiallar ləzgilərin növbəti Qafqazın, həmçinin dünyanın qədim xalqlarından biri olduğunu təsdiqləyir.

Tarixi mənbələrdən göründüyü kimi, eramızdan xeyli əvvəllər ləzgilər Aralıq və Xəzər dənizləri arasında geniş bir ərazidə yaşamışlar. Qədim Çin məxəzlərində ləzgilərin iki dəniz arasında yerləşən böyük Ləkan (Leklan, Ljklan) dövlətinin olduğu göstərilmişdir. Bu dövlət o vaxt ləzgi qəbilələri arasında ən güclüsü sayılan lek (lekI) qəbiləsi tərəfindən yaradılmışdır. Sonrakı dövrlərdə ləzgilərin dövlət quru-

başılıq edəndə ləzgilərin gus dini xristian dini ilə əvəz olunmuş, 313-cü ildə xristian dini dövlət dini elan edilmişdir. VII əsrdən başlayaraq Qafqazı işğal edən ərəblərə ləzgiləri müsəlmanlaşdırmaq üçün 150 il vaxt lazım olmuşdur. Ləzgilər tarixi zərurətdən xristian və sonra da İslam dinini qəbul etməyə məcbur olsalar da, bu gündənkə gus dini ilə bağlı bir sıra məqamları qoruyub saxlamışlar. Bu gün də xalqın dilində «Gus» və «Allah» sözləri qoşa işlənilir. Qafqaz Albaniyasının tənəzzül etməsi ilə əlaqədar olaraq eramızın V əsrinin sonlarında və VI əsrin əvvəllərində güclü ləzgi qəbiləsi digər ləzgi qəbilələrinin öz ətrafında birləşdirərək qüdrətli Lezgan dövlətini yaratmışdır. Sonralar bütün xalqın adı ləzgi (ləzgi) adlanmışdır. Ərəb tarixçilərinin əsərlərində xalqın adı «ləzgi», «lakz», «laz» kimi göstərilir.

700 il mövcud olmuş Lezgan dövlətinin adı orta əsr ərəb tarixçilərinin kitablarında və ərəb xilafətinin sənədlərində «al-Lakz», «Lazg», «lazganşah» və «Lazgan» kimi qeyd olunub. Ərəb tarixçisi İbn əl-Əsirin 1221-ci ildə aid məlumatlarında, həmçinin xulaqilərin 1258-ci ildə aid tarixi materiallarında ləzgi dövlətinin adı Lekzistan (Legzistan) kimi verilib. XIII əsrin əvvəllərində fars tarixçisi Rəşid əd-Din özünün «Salnamə küllüyyatı»nda bu dövlətin adını Ləzgiistan kimi göstərib. Sonrakı dövrlərdə rus çarlarının tapşırığı ilə Ləzgiistan dövlətinin xəritəsi çəkilmiş, onun əhalisi və iqtisadiyyatı haqqında icmalar hazırlanmış, kitablar yazılmışdır (Гольденштетт Н.А. О Лезгистане или Лезгинии и лезгинцах. М., 1819).

Ardı-arası kəsilməyən işğallardan, xüsusən də monqolların hərbi yürüşlərindən sonra siyasi və iqtisadi cəhətdən zəifləyən Ləzgiistan dövləti sonralar parça-

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ТАРИХДИН ГЕЛЕР

Дагъустандин халкъдин шаирар Гьамзат Садаса, Абдулла Мегьамедов ва СтГал Сулейман. Чна сифте яз чап-завай и шикил редакциядиз шаир Лезги Бегьлула ракъурнавайди я.

ЯРГУНДА СА ЗАРИ АВА...

Виликай къвезмай 2014-йисуз лезгийрин тIвар-ван авай кхьираг, вичин къелем-дилай цIудралди пессаяр хкатнавай Мирзали Рустамован 85 йис жеда. Яргьал йисара хайи хуьре аялриз азербайжан ва лезги чIаларин тарсар гайи, гьа са вахтунда кхьираг хьизни Азербайжандин ва Дагъустандин лезгийриз сейли хьайи Мирзали муаллимдин гьаларикай хабар кьун патал и мукьвара къуьзуь заридал кьил чIугуна чна.

КцIар райондин Яргун хуьре яшамаш жезвай Мирзали муаллимдин кIвал хуьруьн юкьва ава. Эхиримжи са шумуд йисан кьене начагьвал себеб яз и кьве гьвадин къакьан кIвалерин гурарай эвчIиз тежез кьуд цIан арада йикьар, варсар акьудиз мажбур хьанвай агьсакьал къелемэгьли мугьманар акурла гзаф шад хьана. Хвешивилэй вилер ацIана адан.

60 йисуз санал уьмуьр гьалай вичин паб рагьметдиз фейидалай къудухь ялгъуз амай и кьени кьил-хрин касди тек са кхьирикай кфет къачузвай. Ингье нагагьдиз адан ракIар гатай начагьвилез имни пара акуна жеди. Хуьруьн тIвар-ван авай ксарикай тир Мирзали муаллимди вичин савад-далди, зегьметдал рикI хьуналди, алакунрални агалкунралди вилидан патай гьуьрмет къазанмишнава. Вичиз веледар къисмет тахьай и умун инсандин дамах адан эсерар я.

Комедиядин жанр вилик тухузвай М.Рустамован ширар ва гьикаяяр 1960-йисалай журналрин, газетрин ва кIвалIалрин чинриз акъатна. 1929-йисуз Яргунрин хуьре дидедиз хьайи Мирзали Эбилан хчи хуьруьн юкьван мектеб къутягьайдалай гьуьбуниз Кьубадин Муаллимрин Институт ва Азербайжандин Гьукуматдин Педагогикадин Институт акъалтIарна.

Автордин “Кьилиз тефэй гастрол”, “Гьайиф, алаатай йикьар”, “Гьемдуллагьан хам хьялар”, “Санитар”, “Цийи завмаг”, “Меккедай хтай гьажи”, “Гьава ахва жезва”, “Тасхиркар вуж я” пессайри КцIарин

Гьукуматдин Лезги Театрдин репертуарда кьетIен чка къазва. Адан са шумуд пьеса КцIар, Кьуба, Хачмаз ва Худат шегьеррин сегьнейрал эцигна.

М.Рустамован “Кооператив ашнабазхана”, “Кефербер”, “Рекетирар”, “Етим Эмин”, “СтГал Сулейман” хьтин пессаяр Дагъустан Республикадин СтГал Сулейманан тIварунихь галай Лезги муздратеатрдин сегьнедал эцигна.

Кесибилие уьмуьр гьалзавай, вичин пенсия гужа-гуж дава-дарманриз бес жезвай къуьзуь зариди кьилди пенсия кьачун патал республикадин талукь тешикатриз цIудралди телеграммаяр ракурнава. Ингье гьелелиг абурукIай са хабар авач. ЯтIани ада вичин муд атIузвач.

Са мурад ава агьсакьалдихь: вичин эсеррикай туькIурнавай ктаб чап авун. Ингье кесибилие и мурад кьилиз акьудай мумкинвал гузвач. Са кар ава хьй, хуьрий

Агьадихь чна зариди чав еугай ширрикай къвед кIелзавайбуьре асарьарзава.

МУГЬМАН ХЬУХЬ

Кьвамир марф вун, кьвемир шиф вун, Яр къвезва зи гуьрушдиз. Вапра вичин нурурив яд, Элкъурдайвал гимишдиз.

Гьикьван вахт я акьвазна зун, Зи Самурдин кьерехда. Эхир вуна, валлагь, зи цуьк, Зун Фергьад хьиз гьелекда.

Секин я мад дагьлар, тамар, Ван-сес амач кьушарин. Вун хьиз гьа икI геж-геж атун Адет ятIа рушарин!?

Тебиатни, зи азиди Фенва ширин ахварал. Белки зи вил (инсан тушни?) Ви паярихь гала жал?

Мирзали РУСТАМОВ

пул авай гзаф ксар акъатнава. Са шаирдин ктаб чапдай акьудун акьван четин кар туш. Белки ихьтин сад майдандиз акъатда жеди?

С.КЪАЙИНБЕГАН РУШ

Ша зи Зуьгьре, ша зи патав, Тамир вуна зун пашман. Лезги чилин дамах хьанвай Зи Самурдиз хьухь мугьман!

МАСА РИКИЗ ИЛИФНА ВУН

Вун туширни заз чирайди, А ви кьелечI пIузаррин дад? Вун туширни заз лагьайди, - Лугьумир гьа, садазни мад!

Вун туширни заз чирайди, Чинар тарни, варз алай йиф. Вун туширни заз лагьайди, - На ви рикле зи тIвар кхьихь!

Ваз Рагь лугьуз, за даГIана Зи чилериз гецифна вун. Бес зун туна вуьиз я руш, Маса рикIиз илифна вун!?

Кард мукалай элячIдач.
Лезги халкъдин мисал

КВЕЗ ЧИДАНИ?

Дагъустанди чешне къалурзава

Къафкъазда сифте яз 1908-йисуз Темир-Хан-Шурада 4 чIалан – араб, кьумукь-авар-урус чIаларин гафарган, 1909-1915-йисара араб-къумукь-авар-урус-чечен чIаларин вад басмадилай ибарат тир 5 чIалан гафарган чапдай акьудна. 1911-йисуз 6 чIалан, 1928-йисуз 7 чIалан гафарганар басма авуна.

Алай вахтунда Дагъустанда кхьинар авачир халкъарин чIаларини урус чIалан гафарганар чапдай акьудзава. Икьван чIавалди абурукIай 18 халкъдин гафарганар басма авуна. И мукьвара ботлих чIалани урус чIалан ва арчи чIалани урус чIалан гафарганар чапда.

Яру ктабда гьатнава

Исятда Россияда 183 халкъ яшамаш жезва. И халкъарикай 63 этнос терг жедай гьалдиз атанва, гьавилэй абурун тIварар «Россиядин халкъарин Яру ктабда» гьатнава. Дагъустандай ихьтин халкъарик авар-андо-чез группа, гьакIни агьул, арчи, рутул ва цахур чIалар акатнава.

Россиядин 89 субъектдилай 21-да милли республикаяр арадал гьанва. И республикайра урус чIалахь галаз санал, титулдин халкъарин чIаларизни гьукуматдин чIалан статус ганва.

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ...

- Уьмуьрни куьтягь жеда, кIвалахар куьтягь жедач.
- Кар авурди крарин, кар тавурди гафарин неси жеда.
- Жуван ирид аквадач, кьуншидин сад аквада.
- Ламраз пулар ягьуналди адакай шив жедач.
- Виридалайни четин кар ахмакь гьавурда тун я.
- РикI дар тахьайтIа, дуьнья дар жедач.
- Аллагьди кхьейди бенделивай чIуриз жедач.
- Шаир виринар шаир я, пачагь са анжах вичин вилайтIа.
- ВацI гьикьван яргьи хьайитIани, а кьил гьуьл я.
- Нисинилай экьечIай Ракьини чим гудач.
- Харчи гатайдал марфадин тIям жедач.
- КIандайда гаф вилеривни лугьуда.
- КIанидаз гьуьрмет пара жеда.
- Яд вацIун кьилэй рагьул жеда.
- Ялдай яцрал тIвал элягьда.
- Яцраз вичин крчар залан туш.
- Кард ацукьай чкадал цIакул аламукьда.
- Кьвак ичин кьенез ягьада.

Газетдин 2013-йисан 27-апрелдин тилитдиз акьудай кроссворддин жавабар:

Дуьз цIарара: 2. ВацI. 5. Садикь. 7. Алпан. 8. Азият. 9. Магний. 11. Урукул. 15. Лиф. 17. Кешин. 18. Гьашер. 19. Лекь. 22. Тартиб. 24. Азарлу. 27. Ахмур. 28. Жугьун. 29. Иваки. 30. Ини.

Тик цIарара: 1. Маьбраг. 3. Абид. 4. Саврух. 6. Кьали. 7. Атир. 10. Насигат. 12. Украина. 13. Зирегь. 14. Аха. 16. Арк. 20. БаскIум. 21. Аляска. 23. Илан. 25. Зари. 26. Эмин

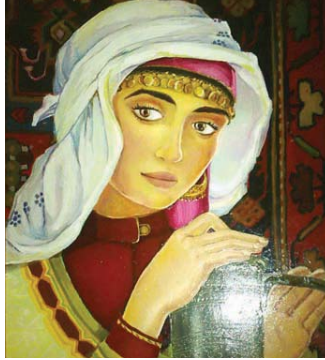
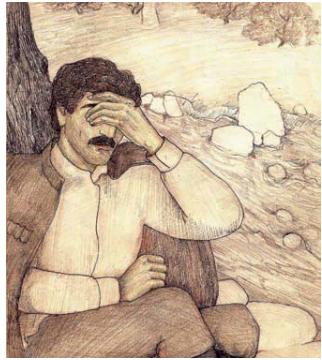
МИР РАГИМЫ

Рагима Мамедханова родилась в 1979 году в селении Тагирджал Кусарского района. В 2003 году окончила Азербайджанскую Государственную Академию Художеств с красным дипломом. С 2006 года член союза художников Азербайджана. С 2010 года работает преподавателем в Художественном Колледже при Азербайджанской Государственной Академии Художеств. Творческой деятельностью занимается с 1999 года, является призерами многих выставок на родине и за рубежом. Часть работ художницы посвящена родному краю - Кусарам.

Работала с различными издательствами в качестве художника-иллюстратора. Одна из создательниц детских журналов "Cirtlan və dostları" и "Uç alma". Сейчас она работает над книгами как иллюстратор-дизайнер, создает рисунки для различных сайтов.

АЗИЗРИН Севда

ГАФАПАГ

Аважун	- чан алайдан кьенен патар акъудун
Авчавучар	- чуьхверрин са сорт
Агъзурнер	- агъзур манат авайди
Атажар	- экъечлай тумар
Афата	- ичерин сорт
Барцалар	- чуьхверрин сорт
Бахил	- яргьи кух галай чекме
Бачлук	- чупур
Бибистан	- чилин пепейрин жуьре
Бурдук	- гъвечи тапанчи
Вирги	- нуькI-кьуш (иволга)
Гивенар	- тембекдин кланин пешер
Гил	- кьелем
Гуьнгерар	- бурандин афарар
Гьаран	- недай хъчарин жуьре
Гьарзарун	- ракърун
Гьелбе	- набататдин тIвар
ДандакI	- тум куьруь (гъайван)
Жягът	- шад гьисс
Занбураг	- мейит эцигна тухудай затI
Идгьил	- цал хьиз эцигнавай кьурай купIар
Ипил	- кларасдин клватIал
Квегьер	- сифте хазвай цегь
Керши	- сун гуьлуьтар
Кукуф	- кьурай пичи клерец
Кунат	- эйбежер кас
Куфун	- секинвал
Кфая	- менфят
Къажир	- леш недай кьуш

ХЪЕНЧИН УСТIАР

Виш йисара Къафкъаздин Албаниядин кьилин шегьер хъайи Къвепеледин тарихдиз талукь виридалайни кьетIен делилар инай жагъанвай хъенчин къапар я. Девиривай квадариз тахъай, атана чав агакьай хъенчин гетIейри, куьшуйри, кварари, кутарри чи халкьдин медениятдин, алуькун-къара-гъунин гелер хуьзва.

Хъенчин устIарвал зурба сенят яз гьисабда. Ам кьилиз акъуддай ксарихь шаирдин рикI, чIугвардин фагъум, лежбердин кьуват хьун герек я. Ибур тахъайтIа, чепедал чан гъана адакай иер затIар расиз жедач.

И сенят вичин буба Мегъа-медавай чирнавай. Агъарегьим Зейналов хъсан устIар тир. Адан тупIарикай хкатай затIар гзаф инсанри сенятдин эсерар хьиз аманат яз хуьзва. Адан хизан Къвепеледин Куьсет хуьряй райондин меркездиз куьч хъайила ада ина кьилди кархана кардик кутунай. Вичин сенятдал кьару тир касдиз адан хва Вакъифани куьмек гудай. Ингье юкьван мектеб куьтгъайла Вакъиф Азербайжандин Гьукуматдин Поли-

Мансур КЪУРУШВИ

техник Институтдик экечIна. 1988-ийисуз инагакьал тIарай жегьилди пуд йисуз Казань шегьерда инженервиле кIвалахна. Гуьгьуьнлай ам Азербайжандиз хтана.

Хъенчин сенятди Вакъиф 2000-йисалай вичихь ялна. Буба рагъметдиз фена иеси амачиз руквади кунвай адан кархана акур адавай секиндив акъвазиз хъанач, бубадин сенят давамарун кьетIна. Хъсан я хьи, гъа икI хъана. Инженерар чахъ гзаф ава, анжах хъенчин устIарар неинки Къвепеледа, гьакIни вири Азербайжанда тупIарив гьисабиз жедай къван я.

Вичин 50 йис хъанвай, пуд рушанин са гададин буба тир Вакъиф Зейналов кье зурба сеняткар хьиз вириниз сейли я. Ништа, белки са чIавуз и сенят адан хци давамарда жеди...

Сенят инсандин хазина я.

Лезги халкьдин мисал

ОБЪЯВЛЕНИЕ

По просьбе наших читателей 22 октября 2013 года с 12⁰⁰ до 17⁰⁰ часов в редакции газеты "Самур" пройдет

ДЕНЬ КНИГИ

Всех желающих приглашаем принять участие!

КСТАТИ

Считать себя самого лучше всех дурно и глупо. Это мы все знаем. Считать свою семью лучше всех других это еще хуже и глупее, но мы часто не только не знаем этого, но видим в этом особенное достоинство. Считать свой народ лучше всех других уже глупее всего, что только может быть. Но этого не только не считают дурным, но считают великой добродетелью.

Л.Н.Толстой

ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!

В районах республики на газету "Самур" можно подписаться коллективно и индивидуально в любое время.

Годовая подписка составляет 15 манатов.

Продается двухэтажный дом в Гусаре

Постоянная вода, телефон, газ, фруктовый сад.

Цена договорная. Конт.телефон: (050) 734-14-55

SAMUR

Баş редактор
Сəдафəт КƏРИМОВА

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.

www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat və
Informasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 3160
Tiraj: 3000
Tel: (012)432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur